

Käräjäoikeuden ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneen syytekohdan sisältäneessä rikosasiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 9.12.2022 asiassa dnro R 22/183 antamaan tuomioon nro 22/150158.

Käräjäoikeus oli asiassa lukenut vastaajan syyksi toisen teon ohella 3.2.2020 tehdyn huumausaineen käyttörikoksen, jota koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi vasta 13.4.2022 mainitun teon syyteoikeuden jo vanhennettua.

SELVITYS

Käräjätuomarin menettely

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjätuomari on 2.10.2023 antanut asiasta apulaisoikeuskanslerin häneltä pyytämän selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa. Laamannille osoitettu selvitys- ja lausuntopyyntö oli lähetetty apulaisoikeuskanslerin pyynnöstä tiedoksi hovioikeudelle, jossa käräjäoikeuden tuomiota koskenut muutoksenhaku oli vielä tuolloin vireillä, mutta käräjätuomari on kertonut selvityspyynnön saatuaan vielä lähettäneen hovioikeudelle toivomuksen korjata virhe riippumatta siitä, onko syyksilukemisesta valitettu.

Käräjätuomari on todennut, että kysymyksessä on selvä virhe, josta hän asian käsitelleenä tuomarina vastaa. Käräjätuomari kertonut asian siirtyneen hänen käsiteltäväkseen toiselta tuomarilta hänen muistamansa mukaan vain muutama viikko ennen pääkäsittelyä. Hän itse oli siten osallistunut asian käsittelyyn ainoastaan viimeisessä vaiheessa.

Selvityksen mukaan asian syyttäjä ei ole maininnut asian infolehdeillä vanhentumisvaarasta, vaikka asia oli tullut vireille muutamaa viikkoa ennen vanhentumisajan päättymistä. Myöskään vastaajan puolustaja ei ollut kiinnittänyt huomiota asiaan. Käräjätuomarin mukaan vanhentumisen huomaamatta jäämistä selittää todennäköisesti se, että kaikkien osallisten huomio on kiinnittynyt toisena syytekohtana olleeseen vakavaan tekoon, kun sen sijaan vanhentunut teko oli ollut asiassa hyvin vähäinen eikä sillä ollut myöskään ollut sanottavaa vaikutusta tuomittuun rangaistukseen. Käräjätuomari on lisäksi tuonut esiin, että hänen työtilanteensa on ollut varsin kuormittava virheen tapahtuessa.

Käräjätuomari on selvityksessään lisäksi lausunut, että käräjäoikeuden työvälineet eivät ole selvästikään ajan tasalla, kun tällaisia luonteeltaan teknisiä, joskin merkittäviä, virheitä pääsee toistuvasti syntymään. Käräjätuomari on kertonut pitävänsä kohtuuttomana sitä, että kysymystä ei ole ratkaistu teknisin apuvälinein, ja esittänyt näkemyksensä, ettei voine olla teknisesti kovin vaikeaa eikä edes erityisen kallista tehdä sellaista tietojärjestelmää tai järjestelmän osaa, joka tarkastaisi vanhentumisen. Edelleen hän on todennut asian olevan erittäin merkittävä paitsi vastaajien myös virkamiesten kannalta näiden tehdessä muutoinkin työtään kovassa työpaineessa. Käräjätuomari on todennut pitävänsä tältä osin uskomattomana, ettei asiaa ilmeisesti ole otettu huomioon myöskään tulevassa rikosasioiden Aipa-järjestelmässä.

Käräjäoikeuden laamanni on antamassaan lausunnossa todennut, että aivan ilmeisesti virhe ei ole syntynyt huolimattomasta suhtautumisesta asioiden käsittelyyn, vaan kiireen ja ankaran työpaineen edesauttamasta huomaamattomuudesta. Käräjätuomarin tavoin laamanni on lausunnossaan viitannut virheen syntymisen osalta siihen, että syytteen nostanut aluesyyttäjä ei ole huomannut syyteoikeuden vanhentumisvaaraa, eikä myöskään syytekohtan päämiehensä puolesta myöntänyt puolustaja.

Lisäksi laamanni on kertonut joulukuussa 2022 käynnistetystä tuomareiden työskentelymahdollisuuksien kehittämishankkeesta, johon on ryhdytty koronapandemian aiheuttaman jutturuuhkan, ylisuurten työmäärien, monimutkaisten istuntojärjestelyjen sekä toimintaa tukemattomien tietojärjestelmien johdosta. Hankkeen tavoitteeksi asetettiin käräjäoikeudessa käsiteltävien asiaryhmien määrittelemisen ja kokoaminen mahdollisimman hyvin hallittaviksi kokonaisuuksiksi ja sen myötä tuomari-sihteerin -työpareille mahdollisuus erikoistua kuhunkin asiaryhmään kuuluviin tehtäviin. Tehtäväkuvien rajautumisen ja selkiytymisen myötä hankkeen tavoitteeksi asetettiin myös työmäärän tasapuolinen jakaminen, työn rasittavuuden hallitseminen, työntekijöiden vahvuuksien oikea kohdentaminen ja työhyvinvoinnin parantaminen. Hankkeen myötä

kehitetty uusi lainkäyttötyön organisointimalli on otettu käräjäoikeudessa käyttöön 1.10.2023. Sen toivotaan siirtymäkauden jälkeen helpottavan tuomareiden työtilannetta. Lausunnon mukaan käräjäoikeus on myös tehnyt Tuomioistuinvirastolle esityksen tuomari-sihteerin -työparien samoin kuin tiedoksiantohenkilöstön määrän lisäämisestä työmääriä vastaavaksi.

Syyttäjän menettely

Syyttäjänä asiassa toiminut Syyttäjälaitoksen Länsi-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä on pyynnöstäni antanut 1.2.2024 selvityksensä. Lausuntonsa asiasta ovat antaneet Länsi-Suomen syyttäjälueen johtava aluesyyttäjä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä.

Aluesyyttäjä on selvityksessään todennut, että Länsi-Suomen syyttäjälueella ei ollut menettelytapaohjetta käräjäoikeuden informoimisesta vanhenemisvaarassa olevista teoista, eikä infolehtimallissa myöskään ollut mainintaa asiasta. Osastopalavereissa oli kuitenkin keskusteltu vanhenemisvaaraa koskevan tiedon merkitsemisestä info-lehdelle. Aluesyyttäjä on myöntänyt nyt tarkastelun kohteena olevassa rikosasiassa jättäneensä epähuomioissa ja työkiireessä kirjaamalla infolehdelle kolmen viikon päässä olleen syyteoikeuden vanhentumisvaaran sekä ilmaissut kiinnittävänsä vastaisuudessa asiaan tarkemmin huomiota.

Aluesyyttäjä ei ollut kertomansa mukaan tullut missään vaiheessa prosessia tietoisesti haastamis- ajankohdasta. Selvityksen mukaan käräjätuomari tai vastaajan puolustaja eivät olleet kiinnittäneet asiaan huomiota missään prosessivaiheessa ja hovioikeuskin oli aluesyyttäjän mukaan havainnut asian vasta kansliatuomion kirjoittamisen yhteydessä. Aluesyyttäjä on todennut, että haastamisajankohta ei lähtökohtaisesti tule syyttäjän tietoon muuten kuin toisten viranomaisten toimesta. Hän on ilmoittanut pyrkivänsä jatkossa tiedustelemaan asiaa käräjäoikeudelta oikeuskäsittelyn alussa, jotta haastamisajankohta tulee kaikkien osapuolten tietoon.

Kyseessä oleva rikosasia on tullut syyteharkintaan 24.11.2020 ja jaettu 2.12.2020 aluesyyttäjälle, joka nostanut syytteen 13.1.2022. Aluesyyttäjä on arvioinut tehneensä syyteharkinnan silloinen työtilanteensa ja suurempaa priorisointia edellyttäneet työnsä huomioon ottaen mahdollisimman joutuisasti.

Länsi-Suomen syyttäjälueen johtavan aluesyyttäjän lausunnon mukaan syyttäjälueella on ollut sidosryhmäpalavereiden perusteella laadittu malli käräjäoikeudelle toimitettavasta infolehtimallista. Lomakkeella ei ollut vanhentumisvaarasta erillistä mainintaa, mutta hyvään syyttäjätapaan sisältyy myös huomio ilmeisen vanhentumisvaaran käsillä olosta. Käräjäoikeus on nostanut asiaa esiin, ja sitä on käsitelty myös Turun syyttäjien yksikkökokouksissa. Tässä asiassa merkinnän tekemättä jättäminen on lausunnon mukaan johtunut unohduksesta.

Syyteharkinnan joutuisuudessa johtava aluesyyttäjä on katsonut asiassa olleen toivomisen vaaraa. Lausunnon mukaan viipyminen olisi ollut vakavampaa, jos kyseessä olisi ollut vain yksi vanhentumisvaarassa oleva rikos, mutta tässä asiassa on kuitenkin ollut kyse liittämisrikoksesta, jolla ei esimerkiksi rangaistuksen mittaamisen kannalta ole ollut merkitystä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on antamassaan lausunnossa todennut, että Syyttäjälaitoksessa ei ole virallista menettelytapaohjeistusta siitä, mihin seikkoihin ensimmäisen oikeusasteen huomiota tulisi syytteen nostamisen yhteydessä erityisesti kiinnittää. Käytännöt ovat kuitenkin muovautuneet melko vakiintuneiksi syyttäjälueille. Käräjäoikeuden huomion kiinnittäminen jutun tai yksittäisen syytekohtan vanhenemisvaaraan on perusteltua ja hyvän tavan mukaista sidosryhmäyhteistyötä, jolla pyritään turvaamaan vastaajan haastaminen oikeuteen ajoissa ja siten välttämään mahdolliset oikeudenmenetykset. Nyt käsiteltävässä tapauksessa aluesyyttäjän olisi apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan ollut suotavaa merkitä käräjäoikeuteen haastehakemuksen yhteydessä toimitettavalle infolehdele huomio toisen syytekohtan vanhenemisvaarasta.

Edelleen apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut, että rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei enää voi seurata rangaistusta, vaarantaa vastaajan oikeusturvaa ja on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoimintaan. Nyt käsiteltävässä tapauksessa virheellä ei ole kuitenkaan ollut vaikutusta tuomion lopputulokseen. Virhe on myös korjaantunut hovioikeuden havaittua sen.

Syyteharkinnan keston osalta apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut, että Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:ssä mainitun yleisen joutisuusvaatimuksen lisäksi syyttäjän tehtävien hoitamiseen liittyy myös monia erityisiä lakisääteisiä kiireellisyysperusteita, joiden perusteella tietyt tehtävät on asetettava etusijalle muihin tehtäviin nähden. Valtakunnansyyttäjän ohjeessa syyttäjän tehtävien kiireellisyydestä ja etusijajärjestyksestä ([VKS:2016:4](#)) todetaan, että myös syyteoikeuden vanhentumista koskeva rikoslain 8 luku sisältää syyttäjän tehtävissä huomioitavia määräaikoja koskevia säännöksiä. Vaikka niiden ensisijaisena tarkoituksena ei olekaan säännellä rikosasioiden käsittelyn kiireellisyyttä, saavat ne syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteiden luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan pitänyt nyt käsiteltävänä olevan asian noin yhden vuoden ja yhden kuukauden mittaista syyteharkintaa pitkänä. Hänellä ei kuitenkaan ole ollut aihetta epäillä, etteikö aluesyyttäjä olisi pyrkinyt ratkaisemaan syyteharkinnassa olevia juttuja mahdollisimman joutuisasti tai priorisoimaan niitä asianmukaisesti. Aluesyyttäjä on nostanut syytteen asiassa ennen syyteoikeuden vanhentumista ja niin, että vastaajan haastaminen ajoissa olisi ollut mahdollista, mikäli siihen olisi osattu käräjäoikeudessa kiinnittää huomiota.

RATKAISU

1 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta. Rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikosasia on siirretty puheenjohtajana toimineen käräjätuomarin käsiteltäväksi vasta huumausaineen käyttörikosta koskeneen syytekohtaan syyteoikeuden jo vanhennuttua. Saatuaan asian käsiteltäväkseen käräjätuomari ei ole havainnut syyteoikeuden vanhentumista ja on selvityksessään myöntämällään tavalla tuominut vastaajan vanhentuneesta teosta, vaikka siitä ei olisi saanut rangaistusta määrätä.

Turun hovioikeus on 19.12.2023 asiassa dnro 23/242 antamallaan tuomiolla nro 23/152281 hylännyt huumausaineen käyttörikosta koskeneen syytekohtaan vanhentuneena. Hovioikeus on todennut, ettei sillä ole vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei voi enää seurata rangaistusta, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut ratkaisukäytännöstään ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yk-

sittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2020:78](#) kohta 19 ja [KKO 2022:31](#) kohta 8).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa virhe on korjaantunut, kun Turun hovioikeus on hylännyt huumausaineen käyttörikosta koskeneen syytekohtan vanhentuneena. Virheestä ei asiasta käytettävissäni olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoasta syytekohtasta ja oikeudenkäynti on ollut saman vastaajan toisen syytekohtan käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta kärjätuomarin omasta menettelystä.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta kärjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

Kärjätuomarin selvityksessään kärjäoikeuden käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistarpeista esittämien näkemysten osalta viittaa hiljattain antamassani päätöksessä [OKV/1970/30/2022](#) (kohta 2) ja siinä mainitsemisani apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontaratkaisuisissa asiassa jo todettuun.

2 Syyttäjän menettelyn arviointi

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Yhdyn syyteharkinnan joutuisuuden osalta siihen, mitä apulaisvaltakunnansyyttäjä on antamassaan lausunnossa todennut. Noin vuoden ja kuukauden mittaista syyteharkintaa käsiteltävänä olevassa asiassa voidaan pitää pitkänä. Minulla ei käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ole kuitenkaan perusteita epäillä, että syyteharkinnan pitkittyminen olisi johtunut aluesyyt-

täjän laiminlyönnistä tai virheellisestä työtehtävien priorisoinnista. Lisäksi syyte on joka tapauksessa nostettu siten, että vastaajan haastaminen ennen syyteoikeuden vanhentumista olisi ollut mahdollista.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut eräässä aiemmin ratkaisemassani muun ohella syyteharkinnan joutuisuutta koskeneessa asiassa (dnro [OKV/709/30/2020](#)) antamassaan lausunnossa, että Syyttäjälaitoksesta annetun lain, valtion virkamieslain ja syyttäjän tehtävien kiireellisyydestä ja etusijajärjestyksestä annetun valtakunnansyyttäjän ohjeen [VKS:2016:4](#) periaatteista ilmenevä hyvä syyttäjätapa edellyttää paitsi sitä, että syyteharkinta valmistuu ennen syyteoikeuden vanhentumista, myös sitä, että syyttäjä omilla toimenpiteillään mahdollisuuksien rajoissa huolehtii käräjäoikeuden edellytyksistä antaa haaste ajoissa tiedoksi vastaajalle ja siten katkaista syyteoikeuden vanhentuminen. Mainitussa asiassa, jossa syyte oli nostettu vain kolme päivää ennen eräiden syytekohtien vanhentumista, olisi apulaisvaltakunnansyyttäjän arvion mukaan kuulunut asianmukaiseen viranhoitoon, että syyttäjä syytettä nostaessaan olisi erikseen kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota vanhentumisajan läheisyyteen.

Nyt arvioitavana olevassa tapauksessa syytteen nostamisesta huumausaineen käyttörikosta koskevan syytekohtan vanhentumiseen on ollut aikaa noin kolme viikkoa. Asiassa käräjäoikeudelle toimitetussa infolehdessä ei ole selvitysten perusteella ollut merkintää syyteoikeuden vanhentumisvaarasta. Tapauksessa syyttäjän olisi apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan ollut suotavaa merkitä käräjäoikeuteen haastehakemuksen yhteydessä toimitettavalle infolehdelle huomio toisen syytekohtan vanhenemisvaarasta.

Yhdyn tältäkin osin apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossaan esittämään. Totean, että näkemykseni mukaan syyttäjän viran asianmukaisen hoitamisen kannalta olisi ollut perusteltua, että aluesyyttäjän olisi syytettä nostaessaan kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota syytekohtan vanhentumisajan läheisyyteen. Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan näkemykseni vastaisen varalta hänen tietoonsa.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on päätökseni kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomittessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille kerrotusta menettelystä huomautuksen.

Saatan lisäksi aluesyyttäjän tietoon edellä kohdassa 2 esittämäni näkemyksen.

Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin.

Oikeuskansleri on 23.2.2024 saattanut (OKV/530/53/2024) vastaajan avustajana asiassa toimineen asianajajan menettelyn valvontalautakunnan tutkittavaksi valvonta-asiana.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi Turun hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen